

עֲרֵשֶׁרֶת הַהֲדוֹרוֹת
Sharsheret Hadorot
חקר תולדות המשפחה היהודית

כרך י"ג מס' 2-3

החברה הגניאלית הישראלית

קיץ 1999

התוכן

2	בשער
	אביבה נאמן
3	מאורעות עיקריים בהיסטוריה של פולין - השיבותם למחקר הגניאלוגי היהודי
	חנה וולוביץ
5	הארכיון ההיסטורי של ועד עדת הספרדים בירושלים
	אפרים לוי
7	תיר והב של יהדות
	סינמה אביבה נאמן
8	ביוגרפיות של אנשים מפורסמים במצרים בשנים 1942, 1943
	טטילדה טג'ר
12	אדון ישראל וגניאלוגיה יהודית מאת מ' פלוטקין
	תיקצר: ראובן נפתלי
13	יד ושם - תמונת מצב
	שרתה לב-ציון
13	SIG ספרדים באימפריה העות'מנית - סיפור פגישות
	טטילדה טג'ר
14	90 שנה לתל-אביב
	אביבה נאמן
14	מודר כתבי העת בספריה
	הר"ט קסו
15	בית העלמין היהודי של גרודג'יסק, פולין, בעריכת עדה הולצמן
	טיקרת: טטילדה טג'ר
16	Revue du Cercle de Genealogie Juive, no.57, tome 15, Printemps 1999
	סינמה: טטילדה טג'ר
16	Etsi, vol. 2, no.4 - Printemps 1999
	סינמה: טטילדה טג'ר
17	Vol. III, no. 9, April/May 1999 - ביטאון החברה הגניאלוגית היהודית בארגנטינה, TOLDOT
	סינמה: טטילדה טג'ר
18	עֲרֵשֶׁרֶת הַהֲדוֹרוֹת - מפתח הפיכים א'-י"ב
	הוכן על-ידי אברהם לייבוזין

בשער

קוראים יקרים,

שרשרת הדורות ממשיכה בחידוש פניה: אנו גאים להציג בפניכם את אינדקס מאמרי שרשרת הדורות במשך שנות קיומה. בעבר ערך ספרן החברה הישראלית לגניאלוגיה, ראובן נפתלי, אינדקס של שבעת הכרכים הראשונים. עתה, התנדב מר אברהם לייבוביץ וערך אינדקס שלם של כל הכרכים עד כה. מעתה, הוא יערוך אינדקס מדי שנה. תודתי הכנה לכל העובדים באינדקס, למר אברהם לייבוביץ, ולאלה שעזרו על ידו: מר ראובן נפתלי והגב' מתילדה טאג'ר. יישר כוח!

גיליון זה הינו כפול והוא משלים את הכרך הנוכחי. מהגיליון הבא, גיליון הסתו, יחל כרך חדש ותהיה חפיפה בין הכרכים ולוח השנה העברי.

המערכת של שרשרת הדורות מאחלת לכולכם שנה טובה ומאושרת. יחד עימכם נתחיל את השנה הבאה, ואת המילניום הבא, בפנים חדשות ועם הרבה יותר שרשרת הדורות.

אביבה נאמן

המערכת מגישה את החוברת הזאת ללא עריכה לדפוס ע"י גורם חיצוני בגלל קשיים טכניים של הרגע האחרון ואתכם הסליחה.

אנו מביעים את תנחומינו הכנים לחברתנו אסתר רמון ולמשפחתה על פטירת בעלה

שמואל ז"ל

עם כל אבלי ציון וירושלים תנוחמו

מאורעות עיקריים בהיסטוריה של פולין - חשיבותם למחקר הגניאלוגי היהודי.

חגה וולוביץ

הכרת השינויים שחלו במשך השנים בגבולות בין מדינות היא חשובה ביותר לעבודת הגניאלוג, מפני שרק אם הוא מתחשב בשינויים אלה הוא יכול לברר לעצמו בדיוק איפה חיו אבותיו. שינויי גבול הם בדרך כלל פתח לתהליכים מינהליים, חברתיים, תרבותיים ולשוניים חשובים. לדוגמה, העיר לבוב, עם הקהילה היהודית הגדולה והמבוססת שלה, היתה חלק מפולין עד 1772. לאחר מכן היא היתה חלק מהקיסרות האוסטרו-הונגרית עד 1918, ואז חזרה לפולין עד 1939. אחרי מלחמת העולם השנייה היא הפכה להיות חלק מברית המועצות, ואחרי התמוטטותה היא הפכה חלק מאוקראינה, החל מ-1991. כתוצאה מכל השינויים האלה, שם העיר היה לבוב, למברג, ועתה לביב (Lwów, Lemberg, Lviv).

פולין נוסדה כמדינה עצמאית בסוף המאה ה-10 על-ידי מיישקו (Mieszko) הראשון, שאיחד כמה שבטים סלאביים במה שהוא למעשה השטח של היום. בשנת 966 הוטבל מיישקו לנצרות ופולין הפכה למדינה נוצרית. מציאת מטבעות שעליהן כתוב בעברית שם המלך מיישקו השלישי, שמלך במאה ה-12, מלמד על הימצאות יהודים בפולין בתקופה מוקדמת זו. המצבה היהודית העתיקה ביותר נמצאת בוורוצלב (בֶּרְסֵלָאָה), סילזיה, והיא משנת 1203. הנסיך של קאליש נתן את ה"פריווילגיה" הראשונה ליהודים שלו ב-1264. "פריווילגיה" היא הזכות שניתנה ליהודים להתיישב באזור מסוים ולארגן לעצמם חיי קהילה וחיי דת, הזכות לפעילות כלכלית, הזכות לקבל הגנה מהנסיך ועוד.

נישואי הנסיך הליטאי יאגלו (Jagiello) עם הנסיכה הפולנית ידוויגה (Jadwiga) חתמו את האיחוד בין שתי המדינות, שיכלו מאז לעמוד ביתר קלות נגד הפלישות של הטיאטונים. השושלת האיגלונית נמשכה עד 1572. זו היתה תקופה של התרחבות טריטוריאלית של מדינת פולין-ליטא, וכן של התפתחות תרבותית חשובה. האוניברסיטה האיגלונית של קראקוב, שנוסדה ב-1364, היא אחת מהוותיקות באירופה, אחרי פאדובה ואוקספורד. קופרניקוס למד בה. מדינת פולין-ליטא זו התקיימה עד 1795.

היהודים הגיעו לפולין והתיישבו בה אחרי כל אסון שקרה במערב אירופה: טבח שערכו הצלבנים ביהודים, גירוש, "המוות השחור". אבל אלה לא היו הסיבות היחידות להתיישבותם שם. היהודים התיישבו בפולין כי זאת היתה מדינה בתהליך של התפתחות והתרחבות, שהציעה הזדמנויות כלכליות רבות לסוחרים ולבעלי מלאכה. במדינות הגרמאניות של המאה ה-16 הסית מרטיין לותר נגד היהודים, והיו נסיכים גרמנים שניסו להגביל את מספר היהודים במדינותיהם. ההגירה לפולין נמשכה במאות ה-16 וה-17, והיו נסיכים שהיו מעוניינים למשוך משפחות יהודיות לארצותיהם. לדוגמה, ב-1671 הביא פרדריק לברנדנבורגיה חמישים משפחות יהודיות עשירות, שגורשו מוינה שנה לפני-כן על-ידי הקיסר ליאופולד.

מדינת פולין-ליטא העניקה ליהודים מידה רבה של אוטונומיה, כמעט עד לתקופת החלוקה. היה ליהודים הפרלמנט שלהם, שנקרא "ועד ארבע ארצות". הם היו מאורגנים בקהילות אוטונומיות, ובמחוזות ("ארצות"), ונציגיהם קיימו פגישות רשמיות מאז 1580. צורה זו של שלטון עצמי כללה את היהודים של "פולין הגדולה" (Wielkopolska), "פולין הקטנה" (Malopolska), ווהלין (Volhynia), מזובשה (Mazowsze) וליטא. יהודי ליטא עזבו את הפרלמנט הזה ב-1623 והקימו אוטונומיה משלהם. ה"סיים" היהודי בפולין פעל עד לפירוקו בשנת 1764.

המאה ה-17 היתה תקופה טראגית הן לאוכלוסיה היהודית והן לאוכלוסיה הפולנית. היו מלחמות עם שוודיה ועם רוסיה. בשנת 1648 פרץ מרד הקוזאקים האוקראינים תחת פיקודו של בוגדאן חמילניצקי, נגד הפולנים ששלטו בשטחי אוקראינה. בזמן המרד הזה נטבחה כמחצית מהאוכלוסיה היהודית.

החלוקות של פולין בסוף המאה ה-18 (1772, 1793, 1795) בין שלושת שכניה (פרוסיה במערב, אוסטריה בדרום ורוסיה במזרח) הביאו להיעלמות המדינה הפולנית העצמאית למשך 123 שנים. השפה הפולנית, והמאבק נגד הגרמניזציה והרוסיפיקציה נשארו כסמל היחיד של הזהות הפולנית. היהודים הסכימו ביתר קלות לגרמניזציה ולרוסיפיקציה, וגם עניין זה הפך לאחת הסיבות לקונפליקט בין היהודים והפולנים.

הכיבוש של נפוליאון ב-1807 לא החזיר לפולין את הריבונות, אבל הביא עמו רפורמות חוקתיות, שכללו את רעיון האזרחות, והתגלמו בקודקס הנפוליאוני (Codex Napoleoni). אז התחילו גם רישומים אזרחיים, במיוחד בדוכסות של ורשה (1807-1815). אחרי מפתו של נפוליאון, הוחלט בקונגרס וינה (1815) על מה שקרוי "החלוקה הרביעית" של מה שהיה פולין. "ממלכת פולין", שטח שהיה תחת שלטון רוסי, קיבלה אוטונומיה חלקית.

היו מספר מרידות של הפולנים נגד הכובשים, בשנים 1831, 1848 ו-1863. אחרי ההתקוממות ב-1863 רוסיה הגיבה וחיזקה את מדיניות הרוסיפיקציה בשטחי פולין: אחרי 1865 היתה חובה לבצע את הרישומים האזרחיים באותיות קיריליות, ותנועת התושבים בתוך האימפריה הרוסית ובתוך תחום המושב היתה תחת פיקוח קפדני של הצאר.

בגליציה (אוסטריה) פורסם ב-1787 צו, שלפיו חוייבו היהודים לאמץ לעצמם שמות משפחה גרמניים). האגדה מספרת, כי אימוץ שמות נעימים עלה כסף, ולעניים ניתנו שמות מעליבים כגון Hund (כלב). היהודים קיבלו שמות שנשמעו גרמניים, ודבר זה הוסיף עוד על הרגשת הזרות בתוך האוכלוסיה הפולנית של גליציה. בשנת 1867 הוענקו זכויות שוות ליהודים בקיסרות האוסטרו-הונגרית. באזורים המערביים, שהיו תחת פיקוח פרוסי, עקבה הבירוקראטיה בקפדנות אחרי הרישומים האזרחיים היהודיים.

בגרמניה המאוחדת נתנה החוקה של 1871 זכויות שוות ליהודים, אם כי במספר מדינות גרמניות ניתנה אזרחות ליהודים עשירים עוד ב-1833. ברוסיה אומצו שמות משפחה ב-1804, וזכויות שוות ניתנו רק ב-1917, בזמן המהפכה הבולשביקית. בממלכת פולין ניתנו זכויות שוות ב-1862. באותו זמן גם בוטלו חלק מהמסים שהיו מוטלים על יהודים, (כגון מס הכשרות), ליהודים ניתנה רשות ללמוד באוניברסיטאות רוסיות והוסרו הגבלות מקצועיות שונות. ב-1918 החזיר הסכם ורסיי לפולין את ריבונותה.

מקורות

הארכיון המרכזי של העם היהודי מחזיק בעיקר מסמכים היסטוריים, אבל ישנם גם כמה רישומים גיאולוגיים, כגון:
ביאליסטוק: רישומי לידות, נישואים ופטירות מהשנים 1835-1877
צ'כאנוביץ: רישומי לידות, נישואים ופטירות מהשנים 1839-1870
קראקוב: רישומי לידות, הודעות נישואין, גירושין ופטירות מהשנים 1788-1855
לומזה: רישומים חלקיים מהשנים 1829-1865, ועוד

לקבלת אינפורמציה נוספת על רישומים פולניים אנא התקשרו לחנה וולוביץ בארכיון, לפי הכתובת האלקטרונית:
<Archives@vms.huji.ac.il>

ביבליוגרפיה ר' בסוף המאמר באנגלית

חנה וולוביץ היא ארכיונאית בארכיון המרכזי של העם היהודי, האוניברסיטה העברית קמפוס גבעת-רם, ירושלים.

הארכיון ההיסטורי של ועד עדת הספרדים בירושלים

אפרים לוי

ארכיון זה הוא שריד של ארכיון גדול שהקיף תקופה של מאות שנים, מאז ראשית קיומה של עדת הספרדים בירושלים. פגעי הזמן כרסמו בחומר התיעודי רב החשיבות הזה, ומבין המסמכים מלפני כמה מאות שנים לא נותרו עתה אלא מסמכים בודדים. החומר העיקרי ששרד עתה הוא חומר דוקומנטרי מסוף המאה ה-19 ומראשית המאה ה-20. הארכיון כולל כיום:

1. מכתבים יוצאים ונכנסים לגופים בארץ ובחו"ל, העוסקים בעיקר בסוגיית קיומה הדל של עדת הספרדים.
2. דיווחי שד"רים, שלוחי דרבנן של כוללות הספרדים בירושלים לערים שונות בחו"ל.
3. פרוטוקולים של כוללות העדה משנת 1900, השופכים אור על תקופת השלטון העות'מני ויחסיו עם הקהילה.
4. פרוטוקולים של החברה קדישא של עדת הספרדים עד תש"ח (1948).
5. התכתבות ענפה עם ההסתדרות העולמית של היהודים הספרדים, הסתדרות "חלוצי המזרח", עם קהילות ישראל בארצות המזרח, הבלקנים, אסיה התיכונה, רוסיה ומזרח אירופה, מעוזם של הקהילות האשכנזיות (חסידים ומתנגדים), עם הקהילה האשכנזית בירושלים "הוועד הכללי כנסת ישראל", עם נציגי עדות ובתי כנסת וארגונים שונים.
6. התכתבות עם השלטון המנדטורי בין השנים 1818-1948 ועם ההנהלה הציונית, הוועד הלאומי, ועד העיר ליהודי ירושלים ומסדות אחרים מעדת הספרדים כגון בית החולים "משגב לך", בית הזקנים הספרדי, בית חינוך יתומים ואחרים.
7. חומר בעל חשיבות גיאולוגית:

- רשימות של בני קהילת הספרדים בירושלים בין השנים 1905-1910. ברשימות האלה כלולים: א. שם אבי-המשפחה ושנת לידתו לפי שנת הכספים העות'מנית (שנת לידה לפי שנת הכספים מקבילה בהפרש של שנה או שנה וחצי למניין ההג'רה המוסלמי), ב. שם אם המשפחה, שנת לידתה ושם אביה ומשפחתו, ג. שמות הילדים ותאריכי לידתם (אם אחד הבנים כבר נשוי, הוא רשום בנפרד).
 - הרשימות האלה מחולקות לפי שכונות ירושלים כפי שנקראו באותם הזמנים, כגון: מאד, סיניסלי, ראחלייה, יהודייה, ישראלייה, מוסררה ועוד. כל בית אב רשום לפי מספר הבית בו הוא גר בשכונה. למרות שהחומר איננו רב, הוא חשוב ביותר לחקר המשפחות, כי נפרס לפנינו מידע על כל בני המשפחה ושנות לידתם.
 - פנקסי הכתובות של עדת הספרדים בירושלים מהשנים תרנ"ג-תשי"א (1893-1951). בכל רישום נישואין מובאים: שם החתן ושם אביו, שם הכלה, השם הפרטי ושם המשפחה של אביה, סכום הכתובה, והתאריך העברי המלא של הנישואין.
 - פנקסי פטירות של הספרדים הטמונים בהר הזיתים וב"סאבוסקי" משנת תרס"ט עד תש"ח (1909-1948). רשומים: שם הנפטר (לפעמים גם שם אביו), גילו (רק בחלק מהרשימות), התאריך המדויק של פטירתו. פרטים אלה רשומים בכתב יד חצי קולמוס. חומר זה שמור בכספת של חברא קדישא לעדת הספרדים וצילומו שמור אצל מחבר שורות אלה.
 - תיקים של אישים ושד"רים שבהם מרוכזות התכתבויות ענפות עם מוסדות הוועד. ישנם פנקסי הכנסות והוצאות של כוללות העדה משנים קודמות יותר, הדנים בכל שירותי הקהילה, הן בסיוע ועזרה, הן בהוצאות הקשורות ביחסים בין שלטונות האימפריה העות'מנית לבין החברא קדישא וכו'. הפנקסים האלה הם מהשנים 1758-1800 בערך. הפנקסים נפגעו מפטריות עובש ומרטיבות, וחלקם נמצא במצב של התפוררות וריקבון מתקדמים. בזק זה הוסב עקב כיבוי שרפה שכלתה את חלקו של הארכיון, והרטיבות הסבה נזק חמור לפנקסים. מאוחר יותר עשה ועד העדה מאמצים רבים כדי לשקם את החומר ולשמרו, ולעצור את התפוררות הפנקסים.
 - תעודות קדומות יותר הנקראות "חוג'יטים", שהיינו שטרי קניה, מכירה והכירה של קרקעות שנרכשו מתושבי הערביים של כפר השילוח (סילואן) למטרת קבורה בהר הזיתים, או רכישת אדמות בשאר חלקי העיר.
 - תיקי התכתבויות של בית הדין של הקהילה הספרדית, תיקים הדנים בשאלות אישות, דיני ממונות וכו' מהתקופה 1930-1948.
- במהלך השנים עברו על הארכיון גלגולים ותלאות. בשנות מלחמת העולם הראשונה ולאחריה, תקופה של עוני ודלות, מכר אחד הפקידים של כוללות העדה שקים מלאים מסמכים היסטוריים עתיקים להנוונים כדי שישתמשו בהם לעטיפת מוצרים. ישעיהו פרס מספר על כך בספרו "מאה שנה בירושלים". חלק מסוים מחומר זה אבד וכלה וחלק אחר נקנה מההנוונים ע"י אספנים וחוקרים כגון ש"י עגנון, משה דוד גאון ואחרים. הודות לאנשים אלה שרדו המסמכים והם שמורים כיום במחלקת כתבי היד של בית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי בירושלים. חלק מהחומר הזה הועבר לארכיונים אחרים: ארכיון העיר, הארכיון הציוני, ארכיון מוסד קוק וגנוך המדינה.
- האסון הקשה ביותר שפקד את ארכיון העדה קרה בחודש פברואר 1948, כשבניין ה"פלשטיין פוסט" שהיה ברחוב הסולל (כיום חבצלת) פוצץ ע"י מכונית תופת ברייטית. משרדי העדה ששכנו בקומה העליונה של בניין זה נפגעו במיוחד. כמחצית תכולתו של הארכיון ההיסטורי שהיה במקום ניזוק ונשרף, ומה שלא כילתה האש כילו המים שכיבו אותה כי גרמו להיווצרות פטריות עובש וטחב והתפוררות.
- החומר שנותר ושרד נארז בערבוביה בתוך שקי יוטה ובמשך שנים רבות עמד כאבן שאין לה הופכין, עד שלהי שנת 1969. אז החלה עבודת פירוק, שיקום, מיון וקטלוג של כל המסמכים. למרות מיונו וסידורו של החומר בתיקים, הארכיון לא שימש עדיין את ציבור החוקרים כי הוא עבר מדירה לדירה והטלטול הזה החל להזיק לחומר. לאור מצב מביש זה, החלו שני פקידי העדה, מר חיים יפת וגב' דניה חיים לתייק ולקטלג את החומר מחדש. הם לא חסכו מאמץ, ואף דאגו למציאת פיתרון הולם לאיחסונו של הארכיון ההיסטורי החשוב הזה. בתאום עם ראש עיריית ירושלים, מר אהוד אולמרט, ויו"ר ועד העדה, מר יחזקאל זכאי, הועבר הארכיון על כל תכולתו לארכיון העיר, בכיכר ספרא, בשלהי 1995, תוך הקפדה על שמירתו כחטיבה נפרדת בתוך הארכיון העירוני. כיום משרת הארכיון את כל החוקרים המעוניינים בחקר ההיסטוריה של עדת הספרדים בירושלים.
- פיענוח המסמכים והפנקסים העתיקים, הכתובים בכתב חצי קולמוס (נוס קאלאם בערבית או ליטרה די קארטה בלדינו) נעשה ע"י כותב שורות אלה עוד משנת 1969 בה החלו למיין את החומר.

תור הזהב של יהדות פראג סיכמה אביבה נאמן

אירוע מעניין וחדשני בתפישתו התקיים ביום א' כ"ב בסיוון תשנ"ט (6.6.1999) בבית התפוצות. ביחזמת העמותות של משפחת יפה ומשפחות הורוביץ, ובחסות "בית התפוצות", השגריר של הרפובליקה הצ'כית בישראל, האגודה לידדות צ'כיה-ישראל וקרן פרומקין, נערך יום עיון בנושא **תור הזהב של יהדות פראג בימי הקיסר רודולף השני**, בתקופה של כחמישים שנה (1576-1619). השתתפו ביום העיון בני המשפחות יפה, הורוביץ, מיזל, ברוידא, אייגר, פרומקין ורפפורט, ואורחים רבים. מר דניאל אופיר, מארגן הכנס, הגדיר את המשפחות האלה כ"משפחות פראג", מאחר שכולן קשורות לעברה של פראג בתקופות הזוהר שלה. את יום העיון הנחה ברוב חן מר יצחק איש הורוביץ. התקופה שבה עסק יום העיון היתה תקופת פריחה הן ליהודי פראג והן לעם הצ'כי כולו. ביהדות צמחה אז מנהיגות גדולה, שהניבה ספרים הנלמדים עד היום, וגם סיפורי אגדות המלווים את זיכרון הדמויות העיקריות בה. כל אלה זיכו את התקופה בשם "תור הזהב" בתולדות יהדות צ'כיה.

יום העיון נפתח בסדרה של ברכות, שהעיקרית בהן היתה ברכתו של שגריר צ'כיה בישראל, מר דניאל קומרמן, שזו לו הופעתו הראשונה בישראל בתפקידו החדש כשגריר. מר קומרמן עמד בעיקר על הקשרים הטובים בין צ'כיה ובין ישראל היום ובעבר הלא-רחוק, וכן על הקשרים בין צ'כיה ובין עם ישראל בעבר הרחוק יותר והשילוב בהיסטוריה של שני העמים.

ההרצאה הראשונה, של ד"ר אברהם דוד מן האוניברסיטה העברית, היתה סקירה היסטורית, מלווה במפות, על תקופת "תור הזהב" בפראג. ד"ר דוד הרחיב את הדיבור על כרוניקה מסוימת, שמחברה אינו ידוע, המתארת בצורה מפורטת למדי את חיי היהודים בתקופה.

אחריו נשמעה הרצאתו של כב' הרב חיים זוננפלד, רב השכונות רמת אביב ונווה אביבים וחבר העמותה של משפחת יפה. כב' הרב האיר בהרצאתו את דמותו של ר' מרדכי יפה בעל ה"לבוש" כקודיפיקטור גדול, בהשוואה לקודיפיקציה של הרמב"ם, ולזו של ר' יוסף קארו. הרב זוננפלד עמד בצורה מעניינת ביותר על ההבדל בין דרך הלימוד והפסיקה בתקופת התלמוד ובתקופה שלפני ה"פוסקים" הגדולים ובין דרך הלימוד בתקופת הפוסקים. בעוד שבתלמוד ובתקופת הפוסקים המוקדמת הלימוד והפסיקה היו משולבים, הרי הפוסקים, החל מהרמב"ם, עסקו בפסיקה בצורה נפרדת מהלימוד עצמו, ולא כל הלומדים עסקו גם בפסיקה. הרב הסביר את ההשלכות של המצב הזה ואת התפתחות הפסיקה לאורך השנים.

שתי ההרצאות האחרונות עסקו בשתי הדמויות הבולטות של התקופה. מר דניאל אופיר, מהעמותה של משפחת הורוביץ, דיבר על דמותו של המהר"ל מפראג, המנהיג, המחנך וידיד הקיסר. מר מנחם ארגוב, יו"ר העמותה של משפחת הורוביץ, דיבר על ר' ישעיהו איש הורוביץ (השל"ה הקדוש), והתעכב על משנתו ועל מפעליו. לאהדה ולתשואות זכה נכדו הקטן של מר ארגוב, חנן ארגוב, שקרא מתוך סידור השל"ה "שערי שמים" את ברכתו של השל"ה הקדוש למשפחתו ולזרעו.

אין ספק שהדמויות שיום העיון עסק בהן חשיבותן והשפעתן חורגות מחשיבותן ההיסטורית לגבי התקופה עצמה. גם אגדות רבות נשזרו בשמן, והן הפכו לחלק לא רק מתרבות ישראל אלא גם מפולקלור העם הצ'כי. בין ההרצאות שולב סרט מעניין מאוד על פראג היהודית, שסופק באדיבותה של השגרירות הצ'כית. כפי שציין השגריר מר קומרמן, האתרים היהודיים המובהקים שבפראג משולבים בהיסטוריה ובפולקלור של העם הצ'כי, והם מוצגים כאתרים היסטוריים לאומיים לכל המבקר בפראג.

באולם הכניסה ליום העיון הוצב דוכן מטעם השגרירות ובו חומר הסברה, מפות ותצלומים ולצדו דוכני העמותות של משפחת יפה ושל משפחת הורוביץ.

הקהל הגיב בחמימות רבה על הרעיון של כנס משפחות בעלות עבר משותף. ההרגשה היא כי הנושא טרם מוצה וכי יש מקום ליוזמה לארגון אירועים נוספים בהמשך.

ביוגרפיות של אנשים מפורסמים במצרים בשנים 1942, 1943

מטילדה טג'ר

בעוברי בין מדפי השרות הביבליוגרפי שבבית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי, נתקלתי בשני כרכים מעניינים מאוד, בשפה הצרפתית. אלה הם: 1942-1943 - Annuaire des Juifs d'Egypte et du Proche-Orient. בתרגום לעברית: "שנתון של יהודי מצרים והמזרח הקרוב". שני השנתונים האלה הוצאו לאור ע"י "החברה לפרסומים היסטוריים יהודיים של מצרים" (Societe des Editions Historiques Juives d'Egypte).

כרך 1942 כולל פרק כללי על מצב יהודי העולם, על הארגונים הבינלאומיים ועל החיים הדתיים. הפרק השני דן ב"פלשתניה". זהו פרק כללי מאד על המוסדות היהודיים בארץ. הפרק השלישי והאחרון, פרק נרחב, דן בפרוטרוט בחיים היהודיים במצרים על כל קהילותיה ופעילויותיהן. הסעיף האחרון של פרק זה מוקדש לביוגרפיות של יהודים בעלי שם המתגוררים במצרים, רובם בקהיר הבירה.

לגבי שנתון 1943, האחרון שיצא לאור, תוכנו שונה כי העורכים מודעים לסבל הנורא הנגרם ליהודי אירופה, ועל כך בפרק הראשון, הנקרא: "יהודי העולם". הפרק השני דן בפן המדעי-ספרותי והאומנותי של חיי היהודים.

הפרק השלישי דן בארץ ישראל, בעיקר באוניברסיטה העברית ובקרבן הקיימת לישראל. הפרק הרביעי מביא את לוח השנה העברי על חגיו. הפרק החמישי דן במוסדות הקהילתיים בקהיר, באלכסנדריה ובשאר המקומות.

בסוף, כמו בשנתון הקודם, ישנו מוסף המביא ביוגרפיות של יהודים בעלי שם במצרים. העורכים השתדלו לא לחזור על שמות האנשים שפורסם עליהם מאמר.

להלן רשימה אלפביתית של שמות 190 האנשים אשר עבורם נכתבה ביוגרפיה בשני הכרכים, בליווי שם האב, מקום הלידה ושנת לידה. לשמות המופיעים רק בכרך השני מצורפת כוכבית (*). העורכים הוסיפו מספר תצלומים אישיים. כאשר לביוגרפיה מצורף תצלום, נרשם (P) ליד השם. אנא שימו לב לעובדה ששמות האנשים הובאו בלועזית, כמו במקור. אי לכך יש לקחת בחשבון את הכתיב הצרפתי, לפיו "U" כתוב OU, וכן ה"ש" כתובה "CH" ולא "SH" כפי שאנחנו רגילים מן האנגלית.

מניתוח הנתונים האלה נסיק כי:

א. שנות לידה: 1. עבור 10 אנשים אין שנת לידה. 2. זקן האנשים המפורסמים הוא יליד 1857 והצעיר ביניהם יליד 1917. 3. כשני שלישים מהם נולדו בין השנים 1889-1880. ב. מקום לידה: 1. מעל ל- 60% מהאנשים נולדו במצרים,

ב. כ- 12% נולדו בתורכיה, 7,5% נולדו ביוון, 8,5% נולדו בארצות ערב האחרות, כ- 7% נולדו בתפוצות אשכנז. מצב זה משקף מצד אחד את ההגירה הגדולה למצרים עם פירוק האימפריה העותמנית אחרי מלחמת העולם הראשונה, ומצד שני את ההגירה מאירופה ערב מלחמת העולם השנייה.

כל המעוניין בתרגום הביוגרפיות הרלוונטיות יפנה אלי בדואר אלקטרוני: tagger@actcom.co.il.

Family and first name	Father	Birth: town, count ry & date	Index of countries
Abecassis, Aslan	Salomon	Mehalla el Kbir Eg 1885	
Acher Abramim	Samuel	Cairo Eg 1875	Alg= Algeria
Adda, Elie	Jacques	Cairo Eg 1883	Byel= Byelorus
Adda, Joseph (P*)	Abram	Alexandria Eg 1887	E-Y=Eretz Yisral
Adda, Rene	Cesar	Cairo Eg 1879	Eg = Egypt
Adda, Victor* (P*)	Abrahm	Alexandria Eg 1885	Ger= Germany
Ades, Emile	Nessim	Egypt Eg xxx	Gre = Greece
Agami-Levy, Aslan	Moise Levy	Cairo Eg 1882	Irk = Irak
Agami-Levy, Salomon*	David	Egypt Eg 1906	Ita= Italia
Aghion, Gaston	Behor	Alexandria Eg 1886	Lbn= Lebanon
Aghion, Max	Cesar Behor	Cairo Eg 1891	Lib= Libya
Alexander, Aron	xxx	South Africa S.Af 1888	Pol = Poland
Algagli, Victor*	Salavator	Alexandria Eg 1911	Rum = Rumania
Ambar, Shaoul*	Ibrahim	Baghdad Irk 1880	Rus = Russia
Amiel, Isaac	Elie	Khania (Crete) Gre 1895	S.Afr= South Africa
Aptekman, Alexandre	Elie	Dvinsky Rus 1884	Slvn= Slovenia
Arwas, Victor*	Moise	Jerusalem E-Y 1903	Syr= Syria
Avigdor, Samuel	Isaac Haim	Aidin Trk 1870	Trk = Turkey

Azoulai, Jacques	Mercado	Cairo	Eg	1889
Babani, Leon	xxx	Istanbul	Trk	1886
Baragan, Marc	xxx	Cairo	Eg	1893
Barclon, Haim	Chemtov	Tantah	Eg	1900
Bassan, Leon	Albert	Aidin	Trk	1883
Benacher, Moise	Acher	Samdormierz	Pol	1900
Benghiat, Joe*	Ephraim	Aden	Yem	1903
Benveniste, Isaac	Vita	xxx	xxx	xxx
Benyacar, Marco*	Behor	Salihli by Izmir	Trk	1905
Benzakein, Felix	xxx	Tantah	Eg	1895
Beressi, Victor*	Israel	Saloniki	Gre	1894
Berman, Michel (P*)	xxx	Odessa	Rus	1885
Bigio, Selim	Haim	Alexandria	Eg	1876
Bitchai, Jacob	Selig	Odessa	Rus	1894
Blattner, Henri	David	Jaffa	E-Y	1880
Bondi, Giuseppe A.	Abraham	Candia	Gre	1865
Campos, Benvenuto (P*)	xxx	Alexandria	Eg	1873
Castro, Leon	xxx	Izmir	Trk	1883
Cattan, Aslan* (P*)	xxx	Cairo	Eg	1909
Cattai, Aslan Levy	Joseph	Alexandria	Eg	1890
Cattai, Joseph	Aslan	Cairo	Eg	1861
Cattai, Rene (P*)	Joseph	Cairo	Eg	1896
Chalom, Rudolphe (P*)	Alfred	Cairo	Eg	1886
Chemla, Clement	Jacob	Tunis	Tun	1874
Chemla, Victor	Jacob	Tunis	Tun	1870
Chonchol, David*	xxx	Izmir	Trk	1893
Choueka, Jacques*	David	Aleppo	Syr	1895
Cicurel, David	Abraham	Izmir	Trk	1891
Cicurel, David*	Abraham	Izmir	Trk	1891
Cicurel, Salvator (P*)	Moreno	Cairo	Eg	1894
Cohen-Galatz, Isaac*	Sulim	Galatz	Rum	1898
Cohen, Alfred N.	Isaac Haim	Tunis	Trk	1881
Cohen, Daniel	Ephraim	Alexandria	Eg	1895
Cohen, Elie	Aron	Alexandria	Eg	1899
Cohen, Rene	Elie	Cairo	Eg	1888
Cohenca, Monis	Giacomo	Alexandria	Eg	1885
Dichi, Moise	Elie	Cairo	Eg	1893
Dorra, Clement	Isaac	Tantah	Eg	1895
Dorra, Haim (P*)	Isaac	Damascus	Syr	1888
Dorra, Jacques	Isaac	Damascus	Syr	1890
Douek, Raphael	Selim	Beyruth	Lbn	1892
Edrei, Max	xxx	Egypt	Eg	1888
Elia, Albert	Raphael	Alexandria	Eg	1893
Engel, Hermann	Gustave	Hamburg	Ger	1886
Errera, Isaac	Salomon	Alexandria	Eg	1882
Eskiya, Laure	Haym	Aidin	Trk	1914
Ezri, Abramino	Nessim	Alexandria	Eg	1879
Ezron, Albert	Said	Jaffa	E-Y	1891
Farag, Mourad	Lichae	Cairo	Eg	1867
Fargeon, Maurice	Rahamim	Cairo	Eg	1906
Farhi, Joseph	Mourad	Damascus	Syr	1887

Tun = Tunisia
UK= United Kingdom
Yem = Yemen

Forte, David*	Samuel	Cairo	Eg	xxx
Forte, Joseph	Leon	Cairo	Eg	1874
Franco, Moses L.	Leon	Cairo	Eg	1887
Frangi, Salomon	Nessim	Cairo	Eg	1879
Fresco, Jacques	Haim	Istanbul	Trk	1878
Fresco, Victor	Nessim	Cairo	Eg	1889
Gattegno, Maurice	Samuel	Alexandria	Eg	1877
Goar, Edwin (P*)	Joseph	Alexandria	Eg	1875
Goar, Jacques	xxx	Alexandria	Eg	1887
Goliger, Jacques*	Levi Isaac	Alexandria	Eg	1887
Gozlan, Albert*	Samuel	Tunis	Tun	1897
Green, Ralph	Salomon	Cairo	Eg	xxx
Haim, Henri	Gabriel	Izmir	Trk	1908
Hallac, Edouard*	Ibrahim	Beyruth	Lbn	1909
Hanan, Victor	Ibrahim	Cairo	Eg	1880
Hanoka, Leon	Samuel	Cavalla	Gre	1880
Harari, Clement	Ibrahim	Cairo	Eg	1891
Harari, Ernest	Ibrahim	Cairo	Eg	1889
Harari, Ralph	Victor	Cairo	Eg	1892
Harari, Victor (P*)	Raphael	Cairo	Eg	1857
Haym, Albert* (P*)	Felix	Istanbul	Trk	1877
Hazan, Abramino	Eliyahou	Alexandria	Eg	1893
Hazan, Daoud	Eliyahou	Jerusalem	E-Y	1869
Hourvitz, Avinoam	Levi	Gedera	E-Y	1890
Ischaki, Salvator	xxx	Alexandria	Eg	1868
Jabes, Rachel	Abdela	Cairo	Eg	1904
Jassy, Sam	Chalom	Galatz	Rum	1892
Jehiel, Maurice*	Leon	xxx	xxx	xxx
Katz, Fritz	Leopold	Czaborze	Pol	1898
Kramer, Adolphe	Leon	Cairo	Eg	1893
Krichewsky, Henry*	Maurice	Cairo	Eg	1901
Kronberger, Abramino*	Maurice	Cairo	Eg	1896
Kronberger, Maurice*	Abrahm	Bucarest	Rum	1871
Latis, Moise Rafaelle	Leone	Modena	Ita	1864
Leibovitz, Simon	xxx	Alexandria	Eg	1879
Levi-Babocitch, Tobia	Simha	Bakchi Saray	Rus	1882
Levi, Emilio	Vittorio	Venice	Ita	1883
Levi, Guido*	JAcques	Cairo	Eg	xxx
Levi, Isaac	Joseph	Istanbul	Trk	1878
Levi, Jacques	Moussa	Cairo	Eg	1873
Levi, Sedaka	Isaac	Mansura	Eg	1895
Levy de Benzion, Moise (P*)	Isaac	Alexandria	Eg	1873
Levy, Nellos A.	xxx	Vollos	Gre	1889
Liscovitch, Isaac	xxx	Gomel	Byel	1892
Luzzato, Pacifico	Abram	Split	Slvn	1877
Madjar, Vitali	David	Istanbul	Trk	1868
Mainzer, Fritz	Sali	Munich	Ger	1897
Maleh, Jacques	Joseph	Cairo	Eg	1905
Mani, Felix	Soliman	Mansura	Eg	1898
Mani, Simon	Soliman Meir	Mansura	Eg	1884
Mayerhoff, Max (P*)	Albert	Hildesheim	Ger	1874

Menasce, Baron Charles (P*)	Baron Alfred	Alexandria	Eg	1898
Menasce, Baron Felix (P*)	Behor	Aexandria	Eg	1865
Menasce, Baron George	xxx	Liverpool	UK	1891
Mizrahi, Emmanuel	xxx	xxx	xxx	xxx
Mizrahi, Salomon*	Salvatore	Cairo	Eg	1893
Mizrahi, Togo	Jacques	Alexandria	Eg	1901
Modai, Raphael	xxx	Adalia	Trk	1885
Molco, Albert*	Leon	Saloniki	Gre	1907
Moline, Roger	Fernand	Levallois Perret	Fr	1901
Morpurgo, Nelson*	Carlo	Cairo	Eg	1899
Mosseri, Felix N. (P*)	Nessim	Cairo	Eg	1893
Mosseri, Henri	Victor	Cairo	Eg	1906
Mosseri, Joseph V.	Vita	Cairo	Eg	1884
Mosseri, Maurice (P*)	Nessim	Cairo	Eg	1886
Mouchli, Max	Albert	Jaffa	E-Y	1876
Nacamuli, Albert	Isaac E.	Alexandria	Eg	1906
Nacamuli, Isaac (P*)	Emmanuel	Alexandria	Eg	1869
Naggat, Elie	Isaac	Cairo	Eg	1889
Nahman, Raphael	Victor	Alexandria	Eg	1890
Nahoum, Haim	Joseph	Manisa	Trk	1875
Nahum, Enrico Halfalla	Pinhas	Tripoli	Lib	1899
Nawas, Zaki	Abdo	Tantah	Eg	1888
Neuman, Leon*	Isaac	Cairo	Eg	1910
Ohanna, Nessim	Massoud	Midian	Alg	1882
Orebi, Zaki	Vita	Cairo	Eg	1892
Padoa, Felix	Alexandre	Alexandria	Eg	1890
Palacci, Henry*	Menahem	Cairo	Eg	1917
Pappo, Joseph	Raphael	Aidin	Trk	1891
Picard, Hugo	Salomon	Constanz	Ger	1888
Pinto, Carlo	Isaac Oreste	Alexandria	Eg	1877
Polack, Edwin	xxx	Alexandria	Eg	1897
Politi, Elie	Elie	Cairo	Eg	1900
Rabin, Jacques	xxx	Petah Tikva	E-Y	1912
Rodrigue, Ezra (P*)	Nessim	Aidin	Trk	1890
Rolo, Robert J. (P*)	Jacques	Alexandria	Eg	1876
Rolo, Robert S. (P*)	Simon	Cairo	Eg	xxx
Rosenberg, Max	Albert	Berlin	Ger	1887
Rossano, Fernand	Felix Behor	Alexandria	Eg	1896
Rossano, Jacques	Felix Behor	Alexandria	Eg	1894
Sakkal, Raphael	Haim	Tantah	Eg	1899
Salama, Joseph	Moise	Ziftah	Eg	1884
Salama, Salvator	Moise	Ziftah	Eg	1881
Salem, Ovadia	Mercado	Saloniki	Gre	1888
Salinas, Lazare	Samuel	Istanbul	Trk	1895
Saltiel, Albert*	Jacob	Saloniki	Gre	1899
Sanua, Moise	Isaac	Cairo	Eg	1902
Saporta, Daniel	Sheneor	Saloniki	Gre	1869
Saporta, Jacques*	Raphael	Istanbul	Trk	1892
Schlezinger, Herman	xxx	Braila	Rum	1877
Sciuto, Lucien	xxx	Saloniki	Gre	1886
Shindler, Robert*	Adolphe	Istanbul	Trk	1899

Sonsino, Vita	xxx	Cairo	Eg	1895
Staraselski, Albert	xxx	Cairo	Eg	1903
Suares, Leon	Felix Behor	Cairo	Eg	1877
Tiano, Isidore*	Samuel	Cairo	Eg	1900
Vaena, Isaac	Jacob	Izmir	Trk	1887
Ventura, Moise	xxx	Salihli by Izmir	Trk	1897
Vidon, Aslan (P*)	xxx	Alexandria	Eg	1882
Vivante, Sabino	Dario	Alexandria	Eg	1892
Waissman, Jacob	Mordekhai	Jerusalem	E-Y	1886
Weinberg, Jean	xxx	xxx	xxx	1887
Weinstein, Benjamin*	Joseph	Cairo	Eg	1915
Weinstein, Joseph*	Simon	Cairo	Eg	1889
Weinstein, Moise B.*	xxx	xxx	xxx	xxx
Yallouz, Alfred	Shabetai	Mansura	Eg	1898
Zarmati, Lionel*	Moise	Cairo	Eg	1917
Zarmati, Moise	Leon	Cairo	Eg	1885
Zilha, Abdallah*	Khedouri	Baghdad	Irk	1913
Zilha, Khedouri*	Aboudi	Baghdad	Irk	xxx
Zilha, Maurice*	Khedouri	Baghdad	Irk	1917

ארץ ישראל וגניאלוגיה יהודית - מאת מ' פלוטקין
מאמר חשוב למתחילים: תקציר מאת ראובן נפתלי

חוקרים רבים העוסקים כיום בנושא חקר המשפחה אינם מודעים תמיד לעבודות קודמות שנכתבו בנושא זה. קיימים שני סוגי עבודות: עבודות על משפחות מסוימות, ומדריכים כלליים היכולים לעזור לחוקר המתחיל והמתקדם כאחד. אחת העבודות מהסוג השני היא עבודתו של מיכאל פלוטקין (*Michael Plotkin*) שפורסמה באנגלית בכתב העת "TOLEDOT" (תולדות), שהופיע בין השנים 1977 - 1981 בארה"ב.

המאמר נקרא *An Introduction to Sources for Eretz Israel and Jewish Genealogy* וכותרת המשנה היא *the Later Ottoman and Mandate Periods* (כרך 3 מס' 4 עמ' 11 - 21, אביב 1981). העתק המאמר קיים בספריית הסניפים.

חשיבותו של המאמר היא בכך שהוא היה הראשון שסקר מקורות גניאלוגיים ארץ-ישראליים רבים בארכיונים ובספריות. למרות שחלפו שנים לא מעטות מאז פירסומו, חלק ניכר מהמקורות עדיין בתוקף. חלק ניכר מהחומר ב-15 סוגי המקורות שנסקרו ע"י מ' פלוטקין נכתב במקורו בעברית. המאמר כולל הערות שוליים רבות, המנחות את הקורא למיקום החומר בארכיונים שונים. רוב החומר נמצא בארכיון המדינה.

15 סוגי המקורות שצוינו במאמר הם:

- 1 מפקדי אוכלוסין.
- 2 רישומי לידות.
- 3 רישומי נישואין, גירושין.
- 4 רישומי פטירות, בתי-עלמין, חברות קדישא, ורשימת עבודות על כתובות על מצבות.
- 5 אנציקלופדיות ביוגרפיות ועבודות דומות.
- 6 רשימות עולים שנערכו על ידי הסוכנות.
- 7 בקשות להתאזרחות בתקופת המנדט הבריטי 1918 - 1948.
- 8 שינויים של שמות.
- 9 רישומים של קונסוליות בא"י.
- 10 עבודות בגניאלוגיה והיסטוריה משפחתית.
- 11 פנקס הבורגרים לכנסת ישראל בתקופת המנדט הבריטי.

- 12 רישומי בתי משפט וצוואות.
 13 עבודות שפורסמו על היסטוריה של יישובים, ארגונים, ומוסדות שונים כמקור ביוגרפי.
 14 ספרי זכור.
 15 מקורות שונים.

יד ושם - תמונת מצב מרתה לב-ציון

סניף הנגב של החברה הגניאלוגית הישראלית אירח ביום 2 ביוני 1999 את ד"ר רוברט רוזט, מנהל הספרייה של יד ושם.

הוא השמיע לנו הרצאה מרתקת על על השינויים שיחולו בשנים הקרובות באפשרויות המחקר ביד ושם, שיתבטאו, ראשית לכול, בהעברת הספרייה והארכיון לבניין החדש, באוקטובר-נובמבר. בעקבות זאת, יהיה הארכיון סגור במשך חודש יולי והספרייה תהיה סגורה באוגוסט. כבר עכשיו התחילו ההכנות לארחה ולהעברה של כל פיסת נייר למקום החדש. בארכיון ובספרייה כ-50 מיליון פריטים ובתוכם 1,700,000 דפי-עדות, ועבודת ההעברה דורשת מאמץ והקפדה רבה. לא התמזל מזלם של החוקרים שתכננו לקיים את מחקרם הקיץ הזה בארץ, והם יצטרכו לחכות עד לסיום ההעברה.

ד"ר רוזט איפשר לנו לקבל מושג על הקשיים הכרוכים במיחשוב דפי-העדות. הוא תיאר לנו את הבעיה המתעוררת כאשר עוסקים ב-74,000 שמות מקומות, וחילופיהם בשפות השונות. כגניאלוגים אנחנו מכירים היטב את הבעיות באימות שמות משפחה ובקביעת עיירת המוצא של המשפחה, בהתחשב בשינויים הרבים באיות השמות - לפעמים בשינוי השם עצמו - משפה לשפה. האם Mayer Himmelreich הוא אותו אדם כמו Meier Himmelrich? האם Flor Leflor ו-Bluma Leflor הן אותה אשה? החילופים והשינויים הם רבים מאוד, כפי שיודעים כולנו. מצד שני, למה להניח שלא היו שני אנשים בשם משה כהן/כגן באותה עיירה, שנולדו בערך באותו זמן? הסיבוכים אין להם סוף. בחיפושינו אחרי אבותינו, פרטים נוספים מלבד השם יכולים להקל בהרבה ולצמצם את שטח החיפוש.

במבצע שהתקיים לאחרונה, שמטרתו לרשום עד כמה שאפשר יותר אנשים בדפי-העדות, נשלחו, כפי שמסר ד"ר רוזט, 400,000 דפים, וזה לא כולל את הדפים שהופצו על-ידי העיתונאים היומיים בארץ. עד עתה חזרו 100,000 דפים. מסיבות שונות, רבים עדיין דוחים את החזרת הדפים, עובדה שאומתה כאשר שניים מחברינו הודו שעדיין לא מילאו את הדפים.

אחת השאלות שנשאלו אחרי ההרצאה היתה קשורה לנושא שמירת צנעת הפרט, לא מבחינת האדם הנרצח אלא מבחינת האדם הממלא את הדף ושולח את האינפורמציה. שאלה זו נוגעת בנושא רציני ביותר, וד"ר רוזט אכן ציין שעד שהבעיה לא תיפתר, לא תופץ האינפורמציה ואין לצפות למצוא אותה בזמן הקרוב באינטרנט.

מרתה לב-ציון היא יו"ר של סניף הנגב של החברה הגניאלוגית הישראלית. יש לה תואר שלישי (PhD) בהיסטוריה המודרנית של אירופה.

SIG ספרדים באימפריה העות'מנית - סיכום פגישות מטילדה טג'ר

הפגישה השנייה של הקבוצה התקיימה ב-28 במאי 1999 ובה הציג חברנו אפרים לוי את תולדות הארכיון של ועד העדה הספרדית בירושלים ואת תכולתו, עם שימת דגש על החומר הגניאלוגי החשוב הנמצא בו. אפרים הצליח לעורר עניין רב בין חברי הקבוצה אשר שאלו שאלות רלוונטיות. הואיל וההרצאה הייתה בעלת ערך גניאלוגי רב, ביקשתי מאפרים לוי לסכם את דבריו, והם אכן מתפרסמים בחוברת זאת של שרשרת הדורות. לבסוף יצוין כי חברנו, העובד בארכיון במשך שנים ארוכות, התמחה בפיענוח תעודות הכתובות ביד בעברית ובלאדינו באותיות הצי-קולמוס.

פגישה בוספת בתקיימה ב-30 ביוני 1999. הפעם ביקרה הקבוצה בספריית יד בן צבי, ספרייה המתמחה ביהדות ספרד והמזרח. קיבלנו הדרכה יוצאת דופן מפי עובד הספרייה וחברנו, מר דב הכהן. מאחר שהוא מומחה לספרות הלאדינו הכללית והתורנית מצד אחד, ומצד שני הוא גניאלוג, נתן לנו דב הרצאה בנויה להפליא ומעניינת במיוחד, ובה הוא סקר את אוצרות הספרייה בעלי עניין עבור חקר המשפחות הספרדיות תוך הבאת דוגמאות. דב הבטיח כי הוא יסכם בכתב את דבריו ומאמר בנושא זה יוגש לפרסום בחוברת הבאה של שרשרת הדורות. הקבוצה יוצאת לפגרת קיץ ותחזור לפעילות הדו-חודשית אחרי חגי הסתיו.

90 שנה לתל-אביב

אביבה נאמן

ביום 11.7.1999 התקיימה בסניף תל-אביב של החברה הגניאלוגית הישראלית הרצאה מרגשת מאד. המרצה היה העתונאי והגניאלוג מר עמית לוינסון, ונושא ההרצאה היה 66 המשפחות שהיו מייסדי העיר תל-אביב. הנושא נבחר עקב הסמיכות של תאריך מלאת 90 שנה ליסוד "אחוזת בית", השכונה הראשונה של תל-אביב. למעשה היו שכונות קודמות בהרבה ל"אחוזת בית", אולם שכונות אלו, נוה שלום ונוה צדק, נוסדו כשכונות יהודיות של יפו וסופחו לתל אביב מאוחר יותר. משפחות מייסדי תל אביב הן, לכן, אותן המשפחות שהשתתפו בהגדרה של המגרשים של אחוזת בית. ההגדרה התקיימה בחולות במקום בו נמצאת היום אנדרטת מייסדי תל-אביב ועליה שמות המייסדים. תרם להרגשת שייכות הנושא המקום שבו התקיימה ההרצאה, ביתו של מאיר דיזנגוף, ראש העיר הראשון של תל-אביב, והסמיכות לאנדרטת המייסדים הממוקמת בשדרה מול הבית. המרצה הסביר כי הרשימה על האנדרטה אינה שלמה וכי יש עוד שני שמות מייסדים שלא נמצאים עליה.

להרצאה קדמה הקרנת סרט על שנותיה הראשונות של תל-אביב ובו אירועים מהתקופה. תודתנו למר דניאל אופיר על הקרנת הסרט מארכיון בית דיזנגוף.

ההרצאה הפכה לשיחה רבת משתתפים כשהוברר למרצה כי באולם נכחו ניני שתיים ממשפחות המייסדים. המרצה תרם מהידע הרב שלו בקורות משפחותיהם ואף הם תרמו מהידע המשפחתי. אחד מהם, חברנו הרי הורוביץ, הגיש למרצה את ספר המשפחה על קורותיה וסיפור צאצאיה, משפחת ויינשטיין. כתוצאה מהרב-שיח נוצרה פגישה דינמית מאוד והמשתתפים היו מוכנים להמשיך בה עוד ועוד. גם בתום הפגישה התקשו רבים להיפרד מהמרצה, המשיכו להחליף מידע ברחוב שלפני הבניין עוד זמן רב, וככל הידוע היה לכך המשך גם מאוחר יותר.

בגלל העניין הטעון השלכות אישיות לרבים מחברינו בתל-אביב, הבטיח המרצה להמשיך ולעסוק בנושא גם בעתיד בפגישות נוספות ובספורים בשטח עם הסברים.

מדור כתבי העת בספרייה

הרייט קסו

ברשותנו מעל ל-80 כתבי-עת מרחבי העולם. ניתן לסווגם לשני סוגים: כתבי-עת העוסקים בנושאי גניאלוגיה, ואחרים העוסקים בנושאים כלליים יותר, הקשורים להיסטוריה של העם היהודי. רוב כתבי-העת הם פרסומים של עמותות גניאלוגיות יהודיות, והם מכילים מידע מקומי רב ערך. אך מכיוון שהעם היהודי מפוזר ברחבי העולם ושיטות המחקר המשפחתי הן אחדות למדי, הרי המידע שנאסף על ידי העמותות השונות יכול להיות לעזר רב לכולם. רוב כתבי העת הללו מתקבלים בתמורה לעותקי כתב העת שלנו, "שרשרת הדורות". אנו גם רוכשים אחד או שנים, ומקווים כי נוכל להרחיב זאת גם לכתבי-עת שאינם קשורים לעמותות גניאלוגיות.

כתבי העת שאנו מקבלים הם משני סוגים: ידיעון (newsletter) ורבעון (journal). ידיעון או עלון מכיל בעיקר מידע מקומי, הודעות על פגישות העמותה, חדשות הספרייה המקומית, ותקצירים מכתבי עת מהעולם היהודי. הירחון מכיל מאמרים על מחקרים מקוריים ומאמרים ארוכים יותר על נושאים שונים הקשורים למחקר המשפחתי, נוסף לחדשות המקומיות.

כתב העת שאנו רוכשים הוא "אבותינו" (Avotaynu), ה"תנ"ך" של העולם הגיאולוגי היהודי. כתבי-עת אחרים הניתנים לרכישה מתפרסמים על-ידי קבוצות הדיון המיוחדות (SIG) כמו "לנדסמאן" (Landsman), סיג לטביה (Latvia SIG) ועוד. נוסף לכך ברשותנו עותקים של כתב העת (Juedische Familienforschung), שהופיע בגרמניה בין השנים 1938-1924. אנו מעוניינים להשלים את האוסף ולהשיג עותקים של שני כתבי העת שהופיעו בארה"ב, "תולדות" (Toledot) כרכים 1-4, 1977-1982, ו"חיפוש" (Search) כרכים 1-11, 1981-1991. נודה מאוד לקוראים שיוכלו לעזור לנו להשיג עותקים אלה.

אנו עסוקים עתה בפרוייקט שמטרתו להשיג עותקים קודמים, עותקים חסרים וכן מפתחות של כתבי-העת הגיאולוגיים שברשותנו. אנו מקווים לכרוך אותם כדי שיישמרו יותר טוב ויהיו יותר נגישים לקוראינו.

סוג אחר של כתבי עת שאנו מקבלים הם כאלה שאינם כתבי-עת גיאולוגיים מובהקים, אבל יש בהם מאמרים הקשורים לגיאולוגיה. ב"יד לקורא" יש מאמרים על ארכיונים וספריות, ב"פעמים" מאמרים על יהדות המזרח וארצות האיסלם, ב"ידע-עם" מאמרים על שמות יהודיים. יש לנו גם ידיעות של מרכזים לחקר השואה כמו יד ושם ובית לוחמי הגטאות. כמו כן ברשותנו דפי מידע של ארכיונים כמו "דף מהסליק" שמפרסם ארכיון ההגנה.

תקצירים מקבוצת כתבי עת נבחרים מתפרסמים באופן שוטף ב"שרשרת הזרות". רשימה של כל כתבי-העת שאנו מקבלים נמצאת בספרייה.

ספר חדש לגיאולוגים החוקרים בגרמניה

הופיע ספר חדש מאת הנס פטר בונגרט (Hans-Peter Bungert) על הקהילה היהודית בשווייץ/מוזל (Schweich/Mosel) בשנים 1669 - 1880. הספר כולל, בין היתר, מידע על כתובות המצבות בבית הקברות היהודי, וכן על מפקדי האוכלוסין בשנים 1880 ו-1938. ניתן לרכוש את הספר מהמחבר, בכתובת:

Hans-Peter Bungert
Ludweillerstr 125
D-66352 Grossrossein
Germany

Fax: 49 6898 43899

בתאריכים 1-3 בספטמבר 1999 יתקיים בווינה הכינוס:

INTERNATIONAL HOLOCAUST CONFERENCE

הדואר האלקטרוני: <http://www.arche.or.at/arche/conf>

בית העלמין היהודי של גרודג'יסק, פולין - בעריכת עדה הולצמן
ביקורת: מטילדה ט'גר

זהו ספר דו-לשוני, עברית ואנגלית, שזה עתה יצא לאור. הספר הוא בן 157 עמודים, ובראשיתו פרק על תולדות הקהילה היהודית בגרודג'יסק מזובייצקי, ליד ורשה. המחברת מספרת בהקדמה כי בעקבות בקשה של שני צעירים,

אחד מאטלנטה, ארה"ב, ואחד מפריז, היא התנדבה לסייע בפרוייקט שימור האתר שהם יזמו, ולהעתיק את הכתובות בעברית שעל המצבות, דבר שנבצר מהם לעשות.

פרק נוסף מתאר את הרהורי ליבה של העורכת לנוכח מצבם הנטוש של בתי קברות יהודיים במקומות שבהם היא ביקרה, וטשטוש הכתובות שנגרם על-ידי פגעי הזמן.

החלק השלישי, חלק הארי של ספר, כולל את המידע על כל מצבה ומצבה: תצלום המצבה, תעתיק רישום המצבה וטבלת סיכום הנתונים (שם משפחה ושם פרטי, תאריך פטירה עברי ולועזי, והערות). לפני החלק המפרט את הנתונים על המצבות מובאים מפתחות, בעברית ובאנגלית, של שמות הנפטרים בליווי פרטי הפטירה.

מובאות 106 מצבות, מהן כ-20 ללא שם משפחה. שנות הפטירה מכסות את התקופה 1881-1933, ומצבה אחת משנת 1840.

העורכת העבירה את המידע החשוב הזה לפרוייקט העולמי של בתי הקברות היהודיים המנוהל ע"י פרופ' ארלין זק.

עבודה זאת, שהיא בעלת חשיבות גיאולוגית ראשונה במעלה, הינה גם עבודת קודש להצלת המידע על הדורות הקודמים מקהילה שהייתה ואיננה עוד.

Revue du Cercle de Genealogie Juive, no.57, tome 15, Printemps 1999

סיכמה: מטילדה טג'ר

רישום נישואים של יהודים בפריס בין השנים 1793-1802, מאת Claudie Blamont, 28,000 רישומי נישואין בתקופה הנ"ל, מהם כ-182 שבהם בארכיון העירוני של פריס נמצאו שנים עשר כרכים ובהם 120 נישואין המכילה פרטים אישיים רבים. לפחות בן זוג אחד יהודי. המחברת מביאה טבלה של 120 נישואין המכילה פרטים אישיים רבים.

אבותיהם מצד האם של המו"לים Calman-Levy, מאת Jean-Pierre Netter, המחבר מתייחס למשפחת אמם של המו"לים המפורסמים, מכיוון שאין תיעוד על צד אביהם. המחקר מגיע עד לשנת 1650 ומביא את הקשר המשפחתי עם משפחות Maas, Netter הידועות. רשימת סימוכין חותמת את המאמר.

צאצאיו של סלומון וואהל (Wahl) יליד חבל אלזאס (1731-1821), מאת Ernest ו-Rosine Alexandre, Kallmann: זהו לוח גיאולוגי המביא פרטים על 14 ילדיו של סלומון וואהל, בניהם ובני בניהם. במקרים מסוימים מתוארים בפרוטרוט שבעה דורות המשתרעים כמעט עד ימינו.

רישום אזרחי מאלג'יריה מן השנים 1830-1890, מאת Roland Gozland, מספר מתנדבי החברה הגיאולוגית היהודית הצרפתית לקחו על עצמם את המשימה להקים מסד נתונים שיהיו בו כל הרישומים האזרחיים (לידות, נישואין, פטירות) הנוגעים לאלפי יהודי אלג'יריה באותה התקופה. המחבר מפרט את שיטות העבודה ומציין כי כבר רשומים כ-8,000 שמות עבור הערים: Constantine, Oran, Mostaganem.

Etsi, vol. 2, no.4 –Printemps 1999

סיכמה: מטילדה טג'ר

בית הקברות היהודי בעיירה השוויצרית La Tour-de-Peilz ליד לוזאן, מאת Anne Marie Faraggi, Rychner: בית הקברות נוסד ב-1904. המחברת סקרה את 400 המצבות הנמצאות בו. רוב הנפטרים הם אשכנזים, אך נמצאו גם

80 נפטרים בעלי שמות ספרדיים. המחברת רשמה את שמות המשפחה והשמות הפרטיים שלהם ואת שנות הלידה והפטירה, כפי שנחרתו על המצבות. שנות הפטירה משתרעות בין 1916 ו-1990. ללוואן הגיעו הספרדים מסלונקי שביוון מסוף המאה ה-19 עד 1920, וגל שני הגיע מצפון אפריקה ומטורקיה בין השנים 1950-1965.

נתוני לידות, נישואין ופטירות של יהודי אלג'יריה, מאת Roland Gozland et Philip Abensur, מבוצעת מתנדבים לקחה על עצמה לרכז את הנתונים הנ"ל מהמאה ה-19, הנמצאים בארכיון הלאומי של צרפת. עד היום רוכזו הנתונים עבור הערים Oran ו-Constantine בלבד.

עתון יהודי-ספרדי באיזמיר לפני מלחמת העולם הראשונה בשם La Boz del Pueblo (קול העם), מאת Laurence Abensur-Hazan ו-Henri Nahum. זה היה השבועון הנפוץ ביותר באיזמיר, לפני מלחמת העולם הראשונה. מאמריו נכתבו בלדינו באותיות רש"י. מובא ניתוח כלכלי-חברתי-היסטורי של חיי הקהילה. בין דפיו נמצאו מספר הודעות אירוסין, נישואין ופטירות, שהוכן להם מפתח והשמות מובאים כאן. ברשימה נוספת גרשמו האנשים אשר עבורם נמצא מידע כל שהוא בין דפי העתון.

משפחת דה סולה – De Sola משפחת נוצרים חדשים, מאת Julian Kempler. זוהי רשימת צאצאים בפורטוגל, משתרעת על פני 17 דורות משנת 1510 עד ימינו אנו.

הקהילה היהודית ברודוס, מאת Myriam Pimienta-Benatar. המחברת מביאה סקירה היסטורית המתחילה מהמאה ה-12 ונגמרת בחיסול הקהילה על-ידי הנאצים ביולי 1944. ביבליוגרפיה מקיפה בנושא סוגרת את המאמר.

TOLDOT - ביטאון החברה הגניאלוגית היהודית בארגנטינה

Vol. III, no. 9, April/May 1999

סיכמה: מטילדה טג'ר

Paul Armony, יו"ר החברה הגניאלוגית היהודית הארגנטינית, מספר כיצד החברה דאגה לאסוף רישומי פטירות מבתי הקברות השונים בעיר. לגבי רישום לידות, הנתונים הם בידי הממשל. ניתן גם לקבל פרטים על רישום מהגרים אשר הגיעו לארגנטינה בין השנים 1882 ו-1926. ניתנות כאן כל הכתובות המועילות לצורך חיפוש ואיתור אנשים.

מספר מאמרים מוקדשים לשואה. כך מסופר, ע"י משה קורין, סיפור מרד גיטו ורשה ובראשו מרדכי אנילביץ.

מאמר נוסף מאת Hector Kaufman זן בתולדות בית הקברות ב-Tucuman. המחבר מספר על התלאות של ראשי הקהילה עד שהשיגו רישיון להקמת בית קברות יהודי במקום.

מטילדה טג'ר ערכה רשימה של 23 ילידי אמריקה הלטינית אשר נמצאו בצרפת בזמן השואה וניספו במחנות ההשמדה. רשימה זאת מבוססת על ספרו של סרג' קלרספלד על הדפורטציה מצרפת בין השנים 1942-1945.

יעקב הרבסט (Herbst) מביא את קורות יהודי חצי האי קרים. האוכלוסיה היהודית מורכבת מצאצאי הכוזארים שהתיישבו במאה ה-8 ומיהודי אשכנז שהתיישבו במקום ב-1783, השנה שבה רוסיה סיפחה את חצי האי. היה ביניהם גם מספר קטן של קראים. רוב התושבים היהודיים הושמדו בשנת 1941.

Marcelo Benveniste מספר על תולדות קהילת שאלונקי, בתי הכנסת, בתי-הספר, שירותי הרווחה, המקצועות וכו'. המאמר מבוסס על הספר Elnecave, Nissim: Los Hijos de Ibero-Franconia. Buenos Aires, 1981.

תיקון טעות

להלן מכתב שהתקבל על-ידי הגב' אביבה נאמן, עורכת שרשרת הדורות, מאת גב' חוה אגמון, ובו תיקון טעות. אנו שמחים לפרסם את המכתב ומתנצלים על הטעות. שלום,

בקוראת ותיקה של שרשרת הדורות ברצוני לתקן טעות שנפלה בחוברת אביב 1999, בראיון עם גב' אסתר רמון, המייסדת והיו"ר של החברה הגניאלוגית. **צריך להיות:** ".... כאשר נערך בירושלים הסמינר הבינלאומי הראשון לגניאלוגיה יהודית ב-1984, רק מעטים מאתנו השתתפו. אך כאשר כעבור 10 שנים, ב-1994, נערך בירושלים הסמינר הבינלאומי הרביעי, מילאנו בו תפקיד מרכזי, בתכנון הסמינר ובהכנת התכנית."

בברכה, חוה אגמון

שרשרת הדורות - מפתח הכרכים א'-ר"ב הוכן על-ידי אברהם לייבוניץ

מפתח זה של שרשרת הדורות כולל את שנים-עשר הכרכים הראשונים. מאחר שלהכנת המפתח נבחר פורמט חדש, הוחלט לכלול בו את כל הכרכים עד עתה (א' עד י"ב), במקום להשלים את המפתחות הקודמים שהוכנו על-ידי ראובן נפתלי. לא כל החומר בשרשרת הדורות כלול במפתח. לא נכללו דברי המערכת, חדשות קצרות והודעות על פגישות, וכן ביקורת מאמרים מכתבי-עת אחרים, וסיכומים.

בכל ערך ניתן השם המלא של המחבר, הכותרת, הכרך, המספר ומספר העמוד. רוב המאמרים בשרשרת הדורות מופיעים בעברית ובאנגלית. הסימון (E) או (H) מציינ את המדור ואת השפה (אנגלית או עברית, בהתאמה). במקרים מעטים מאוד מופיע מאמר באנגלית בחלק העברי, או להפך.

המפתח כולל חמישה סוגי ערכים, המסודרים ברשימה אלפביתית רצופה.

א. שם המשפחה של המחבר, מבוסס בדרך כלל על האיות במדור באנגלית. במקרים רבים, בייחוד כאשר השם משוכתב מעברית (או מאותיות קיריליות דרך העברית), יכול להופיע אותו שם בצורות כתיב שונות. נעשה ניסיון להגיע לצורה אחידה לאותו שם. לעתים, כאשר צורות השם שונות זו מזו בצורה ניכרת, ניתן מראה-מקום כפול. לא ניתן, בדרך כלל, ערך נפרד למחברי ביקורת ספרים, אך הם הוזכרו במובאות.

ב. שמות המשפחות הנחקרות. אחרי השמות האלה ניתנת המלה 'FAMILY' בסוגריים. ההערות לגבי שמות המחברים (ר' לעיל, א') תקפות גם כאן.

ג. שמות גיאוגרפיים צוינו בשלוש רמות: (1) מדינה, (2) מחוז או גוברניה, (3) עיר או עיירה (shtetl), במטרה להביא את כל הערכים הגיאוגרפיים במסגרת המדינה הרלוונטית. על-יד שם העיר ניתן מראה-המקום של שם המדינה שבה היא נמצאת.

ד. נושאים כלליים, הכוללים את כל נושאי המאמרים שלא נזכרו לעיל. ספרים חדשים שצוינו ושנכתבה עליהם ביקורת נרשמו תחת BOOKS - NEW ולעתים תחת הנושא שהם עוסקים בו. ה. מראי-המקום מצוינים בשתי הצורות: *see* וגם *see also*.

הבעת תודה והערה טכנית: תודתי למטילדה טג'ר שעירבה אותי בהכנת המפתח, הציעה הצעות קונסטרוקטיביות רבות וביקרה את התוצר הסופי. תודה גם לראובן נפתלי, על שסלל את הדרך להכנת מפתח זה ועל תרומתו והצעותיו החשובות במילוי המשימה.

להכנת המפתח השתמשנו בתוכנה של אונסק"ו Micro-CDS/ISIS. התוכנה נכתבה ע"י ג'יאמפאלו דל ביג'ו (Giampaolo Del Bigio), שנפטר בנובמבר אחרון.

המפתח בשלמותו (באנגלית) נמצא בסוף המדור האנגלי של כתב-העת. אנו מקווים, בבוא הזמן, להכין מפתח בעברית.